

Hegyesi Gábor

Dr. Hilscher Rezső (1890-1957)

Személyes vázlat egy tudósról

Ebben a rovatban rendszeresen megjelentetünk szociálpolitika-történeti visszaemlékezéseket, elemzéseket a közel- és régmúlt magyar szociálpolitikájáról. Indulásként azonban legyen szabad egy személyes hangú írással bemutatnom *Hilscher Rezsőt*, aki a két háború közötti progresszív szociálpolitika legjelentősebb hazai alakja volt, s akit épp ezért az *Esélyt* kiadó szociálpolitikai egyesület névadójának választottunk. Írásom személyes hangú, noha Hilscher Rezsőt már nem ismerhettem. De mint később kiderült, ott laktam a közelében, Újpesten. Gyerekként már ismertem azt az igen tekintélyes méretű, erdélyi hangulatot árasztó épületet, amely két sarokkal állt az utcánk mögött, és amelynek kertjében focizni lehetett. Később Hilscher Rezső özvegyétől, az akkor már jóval 90 év felett járó (s három évvel ezelőtt, 101 éves korában elhunyt) Piroska nénitől tudtam meg, hogy ez volt az *Országos Szociálpolitikai Intézet*, a *Settlement*. Nekem ezután a vele és leányával, Emőke nénivel folytatott sok-sok beszélgetés során Rezső bácsivá alakult az ismeretlen nagy tudós, s szinte belső kapoccsá újpesti gyermekkorom és szociálpolitikával foglalkozó felnőttkorom között. Róla való tudásomat — tudásunkat — egyébként éppen Piroska néninek köszönhetjük. Ő hívta fel ugyanis a családi életről évtizedek óta cikkező Kovács Juditnak, a Magyar Nemzet munkatársának a figyelmét arra, hogy a család-alapú szociálpolitika nem új felfedezés. Dr. Hilscher Rezső már az általa 1913-ban kiadott, de pénzügyi fedezet híján csak egy számot megért *Szegényügyi Közlemények* című lapban megjelentetett „Megjegyzések a családvédelemhez” című cikkében részletesen kifejtette, hogy nem csupán az egyént, hanem családját, szűkebb és tágabb közösségét kell támogatni. Később a két világháború közötti időszak nemzetközi hírű szociálpolitikusa lett, a settlement Népvédelmi- és Népművelési Osztályának vezetője, a Közgazda-

ságtudományi Egyetem Szociálpolitikai Tanszékének tanára, számtalan cikk, hosszabb tanulmány és egy kiváló összefoglaló könyv, a *Bevezetés a szociálpolitikába* című mű szerzőjeként alkotott időt-állót. Ezért is vállalt munkát a hasonló felfogású settlementben, amelynek célja egyszerre szolgálni és segíteni a problémával küzdő embereket szociálpedagógiai és szociális eszközök-módszerek segítségével, másrészt elősegíteni a helyi és szélesebb társadalmi struktúra lassú, lépésenkénti változását is. A családpolitikáról vallott nézeteihez hasonlóan modern elveket hangoztatott magáról a szegénygondozásról is. Vagyis: minél előbb meg kell szüntetni, s helyébe egy erős állami, és azt szervezeten támogató társadalmi szociálpolitikának kell lépnie. Az igazi segítség nem a jótékonykodás, hanem a problémák újratermelődésének megakadályozása — írta. Ezzel lényegében egy társadalompolitikai programot fogalmaz meg — messze megelőzve legtöbb kortársát. Nem véletlen éppen ezért, hogy ő lett az 1930-as években a radikális polgári Magyar Társadalompolitikai Társaság főtítkára, és szerkesztője a társaság kiadványainak, a *Szociális Traktátusnak*, a *Társadalompolitikai Füzeteknek* és a *Társadalomtudományi könyvtárnak*.

Piroska néni aktivitása tehát visszaidézte nekünk azt az embert, aki egy hallatlanul nehéz korszakban is egybe tudta ötvözni a progresszív értékeket a modern elméletekkel, református vallásos hitét a reformer világi tevékenységével, az elméletet a gyakorlattal. Aki egy, az erőt dicsőítő, faszálódó korszakban a társadalmi válság megoldásának talán idealista, de a gyengébb, rosszabb helyzetben lévőket védő formájáért dolgozott. Méghozzá nagyon sokat. Az újpestiek, illetve a Szociálpolitikai Intézetben megfordultak közül még ma is élnek néhányan, akik emlékeznek a settlementben örökösen lóto-futó, ügyeket intéző vagy kirándulásokat-tanfolyamokat szervező emberre. Jogi végzettségű és mélyen igazságpárti lévén, Hilscher Rezső hallatja szavát a helyi és társadalmi konfliktusokban, kritizálja az Újpesti Tanácsot, védi a dokumentumok nélkül ide menekült erdélyieket, elnököl akkori béregyeztetési fórumokon.

Egy „szociális államért” tevékenykedett. Kutatta a „tőke és munka békéjének” lehetőségét (ez ma ismét nem hangzik szentségtörésnek).

A piacgazdaságba beépített szociálpolitikai fékek rendszerének (állami szociálpolitika) és a helyi tanácsok, settlement-típusú intézmények, mozgalmak (együttesen: kommunális szociálpolitika) megfelelő együttműködésében, vegyes rendszerében látta a megoldást. Ez nemzetközi összefüggésében a leginkább egy skandináv-angol modellre emlékeztet, ha egy rendszerben képzeljük el a dán népfőiskolákat, az angol settlementeket és a svéd állami szociálpolitikát. S miközben a harmincas évek Magyarországnak szociálpolitikai kezdeményezései közül sok irredenta-fasisztoid felhanggal jelentkezett, Hilscher mindig biztos etikai érzékkel kerülte el azokat a csapdákat, amelyekbe oly sokan vakon beleestek. Nem kerülhette viszont el az 50-es évek jellemző csapdáját. Ekkor már Pécssett tanít az egyetemen — persze nem szociálpolitikát, hiszen ekkor már „nem voltak szociális problémák” (a Szociálpolitikai Intézetet is feloszlatták.)

Egyik barátjának vélt kollégájával beszélgetett az egyetem folyosóján a kulákkérdésről. Néhány nap múlva kézhez kapta a felmondólevelét — és nem sokkal később szívinfarktuszban meghalt. Hilscher Rezső tudományos rehabilitációja, gondolati örökségének és gyakorlati munkásságának megbecsülése jut kifejezésre abban, hogy a róla elne-

vezett Szociálpolitikai Egyesület minden progresszív erővel összefogva tesz újabb kísérletet egy jóléti társadalom megteremtéséért.*

A Dombóvár Városi Művelődési Központ és Könyvtár settlement-jellegű profiljának kialakításához, szociális fejlesztő intézményi tevékenységben történő alkalmazásra *pszichopedagógus* és *családgondozó* (esetleg ilyen munkához elhivatottságot érző, tapasztalt *népművelő*) munkatársakat keres. Érdeklődni az intézmény igazgatójánál lehet a Dombóvár, Hunyadi tér 25. sz. pf.: 69. 7201 levélcímen. Az állások azonnal betölthetők, bérezés végzettség és gyakorlati idő alapján: 8—10 000 Ft/hó. Lakást adni nem tudunk.

*

Az *Esély* szívesen vállalkozik a fentihez hasonló, vagy más, a folyóirat jellegétől nem idegen hirdetések közlésére. Várjuk Kedves Olvasóink közleményeit, felhívásait, hirdetéseit. (A Szerk.)

*1990-ben, dr. Hilscher Rezső születésének 100. évfordulóján az Esély és az Egyesület egy Hilscher-émlékkönyvet kíván megjelentetni. Kérjük olvasóinkat, ha valamilyen írásbeli emlékük vagy szóbeli közlendőjük lenne vele kapcsolatban, jelezzék ezt a szerkesztőségben. — Előre is köszönjük. (A Szerk.)